

Onderwijs en sociaal werk

Wat kun je morgen al anders doen?

Chris Bos

'Sociaal werk en onderwijs kunnen heel veel aan elkaar hebben en van elkaar leren.' Dat is de stellige overtuiging van jeugd- en jongerenwerker Antoinet Wijnakker van [RMC Radius](#) in het Brabantse Cuijk. Waar het volgens haar om draait is dit: als een kind niet lekker in zijn vel zit, heeft dat gevolgen voor zijn gedrag en leerprestaties. Dan kun je als docent wel met de ouders praten, maar vaak is er veel meer nodig. Veranderingen in de thuissituatie met name: van schuldsanering tot de aanpak van huiselijk geweld, van zinvolle vrijetijdsbesteding tot het overbruggen van de digitale generatiekloof. Dat is precies het terrein van de sociaal werker. 'En dan geen lange intakes of diagnosestellingen, maar iemand simpelweg de vraag stellen: wat kun je morgen al anders doen?'

Praktijkvoorbeelden zijn vaak smeugig en illustratief maar raken niet altijd de kern van wat een jongerenwerker werkelijk doet, waarschuwt Antoinet Wijnakker. 'Dat geldt ook voor de samenwerking met het onderwijs. Waar het volgens mij om gaat is dat onderwijs geen eiland moet zijn, zeker als je erkent dat het op school niet alleen gaat om het ontwikkelen van cognitieve vaardigheden. Onderwijs heeft immers raakvlakken met allerlei andere onderdelen van de maatschappij: gezin, vrije tijd, buurt, zorg, participatie, werk, verenigingsleven, noem maar op. En die raakvlakken moeten snijvlakken worden: de cirkels rondom het onderwijs moeten als het ware meer binnen de onderwijscirkel worden getrokken. En dan komt de sociaal werker in beeld, want die heeft de expertise en het netwerk om de daarvoor benodigde verbindingen tot stand brengen.'

Niet problematiseren maar normaliseren

Wat maakt de sociaal werker dan zo geschikt? Antoinet Wijnakker: 'Sociaal werk is laagdrempelig. Veel jongeren en ouders schieten liever ons aan dan een hulpverlener. We

werken ook buiten kantooruren, niet op afspraak en zo nodig buiten de regels om. We oordelen niet, maar we kijken mee. We normaliseren, in plaats van te problematiseren.

Bovendien zijn we praktisch ingesteld, we zoeken breed naar oplossingen waarmee je meteen een begin kunt maken. En misschien wel het allerbelangrijkste: wij worden gezien als onafhankelijk en in die zin niet-bedreigend. Daarin verschillen we van de hulpverlening. En let wel: de ouders en kinderen over wie je het dan hebt, zijn vaak degenen aan wie ook het onderwijs de handen vol heeft.'

Neem Willem, die thuis leed onder de buien van zijn vader die na 20 jaar werken ineens thuis zat. 'Op school merkten ze wel dat er iets met Willem was, maar ja, benoem als kind maar eens dat je last hebt van het gedrag van je vader. Dit is nou zo'n voorbeeld waarin de sociaal werker laagdrempelig inzet, niet problematiseert maar positief insteekt op kwaliteiten. In een paar gesprekjes hebben we vader aan passend vrijwilligerswerk kunnen helpen. Daardoor is hij weer onder de mensen, zit hij Willem minder op zijn lip, is hij weer betrokken en zijn ze allebei vrolijker.'

Sociaal werkers hebben van oudsher ervaring in het benaderen van juist deze groepen, benadrukt Antoinet.

Sociaal werkers in basisteam Jeugd

Jongerenwerkers hebben dus een herkenbare plek in de voorste linies in Cuijk (in vakjargon: het voorliggende veld). Hoe doen ze dat? Antoinet: 'Het helpt enorm dat we als sociaal werkers deel uitmaken van de basisteams Jeugd. Dat is lang niet overal zo en dat vind ik eigenlijk een gemiste kans. Met name omdat je dankzij de basisteams het voorliggende veld koppelt aan de expertise van hulpverleners. Deze koppeling maakt dat zorg sneller op de juiste plek komt, door de normaliserende aanpak en de lage drempel van de sociaal werker. Dat voorkomt dure zorg en –nog veel belangrijker– schade bij kinderen en jongeren.'

Die positie in het Jeugdteam maakt snel schakelen gemakkelijk. De deelnemende partijen versterken elkaar. Antoinet: 'Een collega benaderde me vanwege een meisje met depressieve neigingen dat absoluut niet naar de hulpverlening wilde. Ik pakte deze kans direct op, omdat ik weet dat ons basisteam de juiste expertise heeft en ik op hen

kan rekenen. Na drie gesprekjes met het meisje hadden we een klik en was er vertrouwen. Toen kon ik een collega in het basisteam invliegen om de ernst van haar depressie te beoordelen, daarvoor heb ik niet de expertise. Volgens haar was het meisje erg gebaat bij mijn directe aanpak, het doorbreken van de negatieve spiraal. Ze adviseerde op die voet verder te gaan. De winst is dat het meisje en haar ouders niet meer ongerust zijn dat er echt iets mis is én dat ze niet onnodig is doorverwezen naar een specialistisch zorgtraject.'

Soms pakt het ook anders uit. 'In een soortgelijk geval was wél direct zorg nodig en ging een jongen nog diezelfde dag een zorgtraject in.'

Professionele partners

De samenwerking van jongerenwerk en onderwijs begint al op de basisschool. 'En sinds kort hebben we zelfs al activiteiten in het voorschoolse.'

De verbindingen met het basisteam vergemakkelijken het snel handelen en normaliseren. 'Dat we als volwaardige partner worden gezien blijkt uit de goede samenwerking en de taakverdeling. We zijn immers ook allemaal opgeleid op hbo-niveau, en gericht op zorg en welzijn. De koppeling van al die expertises betaalt zich uit. Daarbij komt dat de sociaal werker ook nog eens de contacten heeft met juist die groepen die niet bij de hulpverlening aankloppen; door wantrouwen, schaamte of omdat ze daar gewoon niet de vaardigheden voor hebben. Ook dan boek je weer winst door verbindingen te leggen tussen school en thuis, tussen school en vrije tijd of tussen school en hulpverlening.'

Digitale generatiekloof

Een groeiend probleem is de immense kloof tussen jongeren en hun ouders wat betreft sociale media. 'Ouders zijn daar niet mee

opgegroeid, maar voor kinderen zijn sociale media de spil in hun bestaan. Ouders hebben vaak echt geen idee hoe belangrijk dat voor hun kinderen is. En erger nog: ook de gevaren die eraan kleven hebben ze niet voldoende in de gaten.'

Hoe groot die gevaren zijn, merkt Antoinet dagelijks. 'Denk aan mogelijke contacten met loverboys, pedofielen en andere duistere types. En pas op: criminelen zijn vele malen actiever en slimmer dan ouders.' Een afgeleide van de opkomst van sociale media is het digitale pesten. 'Dat heeft enorme implicaties: het betekent dat je ook thuis niet meer veilig bent. Maar veel ouders hebben daar geen weet van, laat staan ervaring mee.'

Tegelijkertijd zijn ook jongeren zelf niet altijd zo mediawijs als ze denken. 'Ze kunnen niet altijd onderscheiden wat echt en nep is in de digitale wereld. Al die positieve verhalen op Facebook over lekker uitgaan en andere successen vertekenen de werkelijkheid. Maar daardoor kan een jongere zich behoorlijk eenzaam voelen.'

Snel ingrijpen gewenst

Om daar iets aan te doen organiseert het basisteam ouderavonden op school. Daarbij wordt de expertise van de jongerenwerkers benut.

Antoinet: 'Die weten heel goed wat er speelt onder jongeren.'

Tegelijkertijd zijn ze toegankelijker dan andere professionals dankzij hun onafhankelijke positie.'

Die avonden werpen vruchten af.

'Ouders merken dat ze niet de enige ouders zijn met weinig verstand van de sociale media. En jongeren merken dat ze niet de enigen zijn die voortdurend ruzie hebben met hun ouders over het permanente gebruik van hun smartphone. Dat brengt die twee groepen onderling nader tot elkaar, maar zorgt ook voor meer begrip tussen jongeren en hun

ouders. Iedereen voelt zich gehoord, dan komt er lucht.'

Ook bij digitaal pesten hanteren de jongerenwerkers een directe benadering. 'Snel ingrijpen is hier écht noodzakelijk. Voor je het weet stuurt Jan en alleman bepaalde belastende foto's door. Dus bel je direct de mentor op, die zorgt dat de hele klas ter plekke en à la minute het betreffende plaatje wist.'

Vervolgens gaan we met de pester, het slachtoffer en hun ouders om de tafel zitten. Dan blijkt al snel dat de digitale wereld geen grenzen kent maar de mensen aan tafel gelukkig wel!'

Voeling hebben en houden met moeilijk bereikbare doelgroep

Voorwaarde voor succes is wel dat de jeugd- en jongerenwerkers voeling en contact blijven houden met hun doelgroep. Dat kan door het organiseren van activiteiten op locatie en in jongerencentra.

Antoinet: 'Daar vang je signalen op, daar hoor je dingen die je anders nooit zult horen. Dat is je verbinding met de wijk, ontmoeting is cruciaal!'

Dan gaat het bijvoorbeeld over hun ervaringen met de toenemende schuldenlast van Nederlanders, waarvan ook kinderen de dupe zijn. En bovendien: 'Op iedere straathoek staan criminele types die precies weten hoe ze jongeren in die situatie kunnen ronselen. Met een vlotte babbel, met een flitsende telefoon.' Wat kan een jongerenwerker in zo'n geval? 'Je gaat eropaf en brengt de ouders in contact met sociaal raadslieden, of wijst ze de weg naar voorzieningen op dat gebied.' Als de jongere zelf schulden heeft is soms zowel psychologische als praktische begeleiding nodig. 'Ik help een jongere zelfstandig zijn financiën te beheren, qua overzicht en aanpak. Zo versterk je het proces van beter worden, dat ziet ook de psycholoog.'

Ook 's avonds en in het weekend

Uiteindelijk draait het allemaal om verbinden, onderstreept Antoinet nog eens. Dan kun je snel komen tot praktische oplossingen. 'Zo was er een jongen die zijn boosheid op alles en iedereen meenam naar het voetbalveld. Dat leidde tot een schorsing voor drie wedstrijden. Dan kun je er donder op zeggen dat hij na school op straat gaat rondhangen, met alle mogelijke gevolgen van dien. Dus stapten we samen naar de voetbalclub en regelden we dat hij wél mag blijven trainen, met ons als achterwacht.'

Het is een opstapje naar de 24/7-mentaliteit van de sociaal werker. 'Ik zeg het steeds tegen jongeren; "als er crisis is, niet ontploffen maar mij even appen; óók 's avonds of in het weekend. In de praktijk doen ze dat zelden na tien uur 's avonds, maar het feit dat het kán geeft hen al rust. Gebeurt het toch, dan is het een kwestie van de-escaleren, zodat het niet uit de hand loopt. Ook hier geldt niet problematiseren maar normaliseren.'

Samenwerken is beter dan genezen

Overigens omvat de samenwerking met het onderwijs niet alleen het óplossen van problemen maar ook het voorkómen ervan. Bijvoorbeeld door het versterken van netwerken in de buurt, door ouders en school nader tot elkaar te brengen.

Antoinet: 'Een groep kinderen in de wijk doet activiteiten bij ons in het buurthuis. De eerstejaars van het vmbo hier om de hoek doen snuffelstages. Die twee dingen heb ik bij elkaar gebracht. Met de vmbo-docent heb ik afgesproken dat we samen een module doen. Ik heb op school een workshop gegeven over het opzetten van kinderactiviteiten. De klas verdeelde zich in vier groepen en maakte een plan. De winst? Vier keer een activiteit voor onze kindergroep en de vmbo-leerlingen maakten kennis met sociaal werk en zijn meer betrokken bij hun omgeving. Sommige werden vrijwilliger!'

Vanwege de 'kookles' in de keuken van de school kwamen ouders bovendien daarheen om hun kind op te halen. 'Konden ze ook nog een stukje pizza eten. Zo haal je ouders de school in, zo kun je zaken laagdrempelig verbinden.'

De les is duidelijk. 'Als je sociaal werk en onderwijs verbindt kunnen ze elkaar versterken. Dan nemen we samen de verantwoordelijkheid om zo vroeg mogelijk in te grijpen en schade te voorkomen.'

Ook hier doet ieder dat vanuit zijn eigen expertise: 'De leerkracht richt zich op het cognitieve aspect en de sociaal werker vooral op het sociale deel, met directe verbindingen naar zorg en zinvolle vrijetijdsbesteding. Zo draag je samen bij aan het ontwikkelen van burgerschap.'